

Multikulturāla vide – sabiedrības ieguvums vai zaudējums? Latgales piemērs

Baznīcalns Daugavpilī

MULTIKULTURĀLA VIDE – SABIEDRĪBAS IEGUVUMS VAI ZAUDĒJUMS?

LATGALES PIEMĒRS

TĒMAS AKTUALITĀTE

Par multikulturālu sabiedrību Latvijā tiek daudz runāts. Ir izstrādāta sabiedrības integrācijas programma. Tomēr joprojām vērojama atsvešinātība, nesaprašanās, nereti neiecietība, ko izraisa daudzi faktori – pagātnes mantojums, ekonomiskā situācija, dažu politisko spēku veicinātā sabiedrības sadalīšanās pēc valodas principa, divas atšķirīgas informācijas telpas. Vēl joprojām ir stereotipi un aizspriedumi par dažām tautībām.

Par sabiedrības integrāciju tiek runāts vienpusēji – deklarāciju līmenī. Šos procesus mēģina vadīt “no augšas”, atstājot novārtā cilvēku attieksmi pret integrāciju un tās realizācijas iespējām. Netiek pētīta reālā, nevis deklarēto attiecību aina.

MĒRĶIS

Veicināt Latvijas vēsturiskās situācijas izpratni, veidojot skolēnos tolerantu attieksmi pret citām tautībām.

UZDEVUMI

Strādājot ar dažādiem vēstures avotiem, veicināt izpratni

- par multikulturālās sabiedrības būtību, tās problēmām un to risināšanas iespējām;
- par dažādu kultūru mijiedarbības rezultātiem;
- apgūt netiešās informācijas iegūšanas iemaņas.

Latvijas vēsture uzskatāmi atklājas (kā arī pagātnes tēls kļūst konkrēts un individuāls) tieši vēsturisko novadu likteņos. Latgale var būt piemērots izpētes objekts Latvijas **novadu**, kā arī **tautību integrācijas** problēmas kontekstā.

- Latgales pagātnē un tagadnē iemiesojas Latvijas un Latvijas tautību vēstures kopīgās iezīmes, bet vienlaikus specifisko faktoru ietekmē veidojušās un nostiprinājušās arī dažādas reģionālās īpatnības.
- Tieši Latgales reģionā ir īpaši izteikta etnosu dažādība un kultūru mijiedarbība. Jau daudzus gadsimtus šajā teritorijā blakus sadzīvo latvieši (latgalieši), poļi, krievi, baltkrievi, ebreji, čigāni u. c. Tā rezultātā Latgalē ir izveidojusies unikāla multikulturālā vide, kura ir sociologu, vēsturnieku, kulturologu, psihologu izpētes vērta, jo līdz pat šodienai vēsturnieki nav fiksējuši būtiskus novadā dzīvojošo tautību konfliktus. Nenoliedzot esošās problēmas (drīzāk mēģinot tās apzināties, jo multikulturāla vide ir pretrunīga parādība), Latgali var uzskatīt par piemēru, pētot tolerantas attiecības starp dažādu tautību pārstāvjiem.
- Latvijas sabiedrībā joprojām ir daudz stereotipu par Latgali un tās iedzīvotājiem.

Var pievērsties dažādiem piedāvātās tēmas aspektiem:

- multikulturālās vides veidošanās vēsture;
- polonizācijas un rusifikācijas sekas;
- katolicisma kā vienojošā faktora nozīme Latgalē;
- Latgale Latvijas novadu integrācijas kontekstā utt.

Piedāvājam skolotājiem ne visai pierastu, bet nepieciešamu un aktuālu ieskatīšanos vēstures procesos, akcentējot cilvēku attiecības attieksmju līmenī. Šāda pieceja var radīt riskus:

- * jābūt korektiem;
- * nav pieņemami kategoriski spriedumi;
- * neparasti avoti (mutvārdu liecības, anekdotes utt.) un to “lasīšanas” specifika (jāatrod ne tikai tiešā, bet arī netiešā [C daļa] – no nolasītā konteksta izrietošā – informācija).

Materiāls domāts divām trim stundām, ja **A** daļā neizmanto avotus ar apzīmējumu **1A** un **3A** (pēc skolotāja vēlmes). No **A** vai **B** daļas, izskatot tēmu, var atteikties (pēc skolotāja vēlmes). Avoti, kas atzīmēti ar diviem burtiem, izmantojami gan stundas **B**, gan **C** daļā.

TĒMAS NORISE

I. IEPAZĪŠANĀS – A daļa (sastāv no 1A, 2A un 3A daļas)

Uzdevums. Kāpēc piedāvāto tēmu var izskatīt, izmantojot Latgales piemēru?

1. Ievads tēmā – termina “multikulturāla sabiedrība” izskaidrošana.	5 min.
1.1. Klase strādā ar karti “Nacionālais sastāvs” (Latvijas vēstures atlants. – R.: SIA “Apgāds Jāņa sēta” karšu izdevniecība, 1998. – 76. lpp.).	5 min.
2. <u>Jautājums</u> (ja izmanto 1A avotus). <i>Kas varēja ietekmēt tādu nacionālo daudzveidību?</i>	
2.1. Darba grupas saņem aploksnes ar informatīvo materiālu (1A): * <i>Īss Latgales vēstures pārskats</i> (1–2A); * <i>rakstiskie avoti</i> (1A), * <i>darba lapa</i> (1. pielikums).	
2.2. Darba grupas strādā ar avotu “Ieskats Latgales vēsturē”, kartēm “Politiskās norises pēc poļu–zviedru kara”, “Latvijas iekļaušana Krievijā”, “1812. g. Napoleona karš Latvijā” (Latvijas vēstures atlants. – 20., 24. un 26. lpp.), veidojot Latgales vēstures laika līniju.	7 min.
2.3. Grupas strādā ar rakstiskiem avotiem (1A), pilda uzdevumus darba lapā. [! Apzīmējumi. A (p.) – Polijas–Lietuvas valsts varā; A (kr.) – Krievijas valsts varā]	18 min.
2.4. Darba rezultātu prezentācija.	5 min.
3. <u>Jautājums.</u> <i>Kā vēstures gaitā veidojās Latgales etniskā situācija? Kāda tā bija?</i>	
3.1. Darba grupas saņem aploksnes ar informatīvo materiālu (2A): “ <i>Latgales etniskā vēsture</i> ” un * “ <i>Latgales iedzīvotāju konfesionālā piederība</i> ”; * <i>tabula “Iedzīvotāju etniskais sastāvs skaitļos”</i> ; <i>darba lapa</i> – (2. pielikums).	8 min.
3.2. Darba rezultātu prezentācija.	2 min.
4. <u>Jautājums</u> (ja izmanto 3A avotus). <i>Kā reģiona iedzīvotāju mentalitāti varēja ietekmēt vēsturiskā situācija? Vai tas jāņem vērā, runājot par sabiedrības integrāciju?</i> [Otrais jautājums var būt piedāvāts diskusijai vai esejai visas tēmas noslēgumā.]	
4.1. <u>Uzdevums.</u> <i>Pierakstīt 3–5 Latgales iedzīvotāju īpašības, kuras (spriežot pēc 1A avotos izlasītā) varēja izveidoties vēstures notikumu ietekmē.</i>	2 min.
4.2. Darba grupas saņem aploksnes (3A) – * <i>rakstiskie avoti</i> (atsauces par latgaliešu etnamentalitāti – ar piebildi, ka tie ir subjektīvi vērtējumi).	3 min.
<u>Uzdevums.</u> a) <i>Izlasīt avotus;</i> b) <i>izrakstīt tur minētās īpašības;</i> c) <i>salīdzināt ar saviem secinājumiem, atzīmējot ar + (līdzīgs) un ✓ (jauna informācija).</i>	10 min.
4.3. Darba rezultātu prezentācija.	2 min.

II. APZINĀŠANA – B daļa

Jautājums. Kādās dzīves jomās un kā izpaužas dažādu tautību kultūru mijiedarbība? 1. Darba grupas saņem aploksnes (B): * attēli; * rakstiskie avoti; * mutvārdu vēstures avoti.	
Uzdevums darba grupām. a) Izpētīt avotus (B); b) atbildēt uz uzdoto jautājumu un izveidot "zirnekli" (3. pielikums) uz lielām lapām.	10 min.
2. Grupu darba prezentācija Jautājums. Kas nosaka kultūras īpatnības Latgalē? <i>[Pie tāfeles piestiprina grupu izveidotās lapas, rezultātus salīdzina (var piedāvāt ierakstīt "zirnekli" arī savus vērojumus no dzīves (bet uzskatāmi izceļot). Iespējamās atbildes – 3. pielikums.]</i>	5 min.

III. APZINĀŠANĀS – C daļa

Jautājums: Kā sadzīvo tāda etniski daudzveidīga sabiedrība? 1. Darba grupas saņem aploksnes (C) ar: * rakstiskiem avotiem; * mutvārdu vēstures avotiem; * karikatūru. <i>[Klase sadalīta grupās proporcionāli – puse grupu atbild uz jautājumu</i> "Kas (kādas attiecības) vieno?", pārējās grupas "Kas (...) šķel?"]	
Uzdevums. Iepazīties ar avotiem un izpildīt darba lapas uzdevumus (4. pielikums). [No avotiem iespējamās atbildes – 5. pielikums.]	20 min.
2. Grupu darba rezultātu prezentācija.	5–7 min.
3. Diskusija. Vai multikulturālā vide ir sabiedrības ieguvums vai zaudējums?	?
4. Mājas uzdevums. Apkopojot iegūto informāciju (A, B, C daļa), uzrakstīt pārdomas par tēmu "Kāpēc, spriežot par sabiedrības integrāciju, būtu jāzina reģionu īpatnības un to iedzīvotāju mentalitāte". <i>[Piezīme. Strādājot ar C daļas avotiem, var izskatīt arī jautājumu par stereotipiem sabiedrībā.]</i>	?
Pielikumi 3. pielikums – skat. visu materiālu beigās (1. pielikums).	

DARBA LAPA**Uzdevumi**

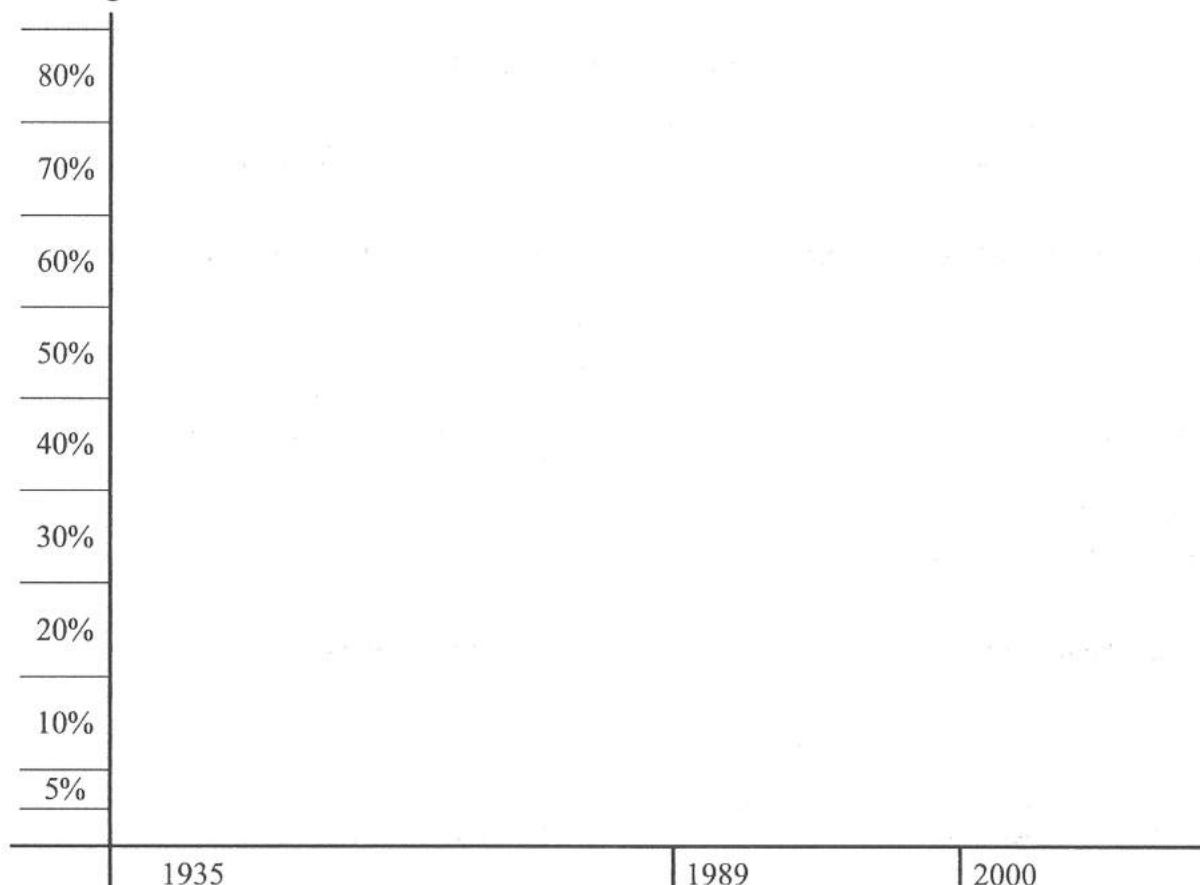
- a) izpētiet piedāvāto tabulu;
- b) atzīmējiet ar + tās ailes, kuras varētu aizpildīt, iepazīstoties ar avotiem;
- c) aizpildiet atzīmētās ailes.

Latgales vēsture: faktori un īpatnības

<i>Faktori</i>	<i>Īpatnības</i>
Latgales ģeopolitiskais stāvoklis	Valodas savdabība un savas literārās tradīcijas
Administratīvās vēstures specifika: - administratīvā nošķirtība no pārējās Latvijas kopš 16. gs.; - atšķirīgs administratīvais iedalījums	Latgaliešu etnomentālītātes izpausmes
Reliģiju daudzveidība	Katolicisma loma
Etnodemogrāfiskie procesi	Novēlota nacionālā atmoda
Savdabīgi sociāli ekonomiskie apstākļi: - vēlāk atcelta dzimtbūšana; - sarežģītā māju un zemes pirkšana; - bezdarbs; - ciemu un šņoru sistēma; - nelieli zemes īpašumi; - sociālā viengabalainība	Multikulturāla vide
Savdabīgie kultūras un izglītības apstākļi	<i>Piezīme</i> ● Pabeidziet tabulas aizpildīšanu pēc darba ar avotiem 2A un 3A!

DARBA LAPA**Uzdevumi**

- Izpētiet piedāvātos avotus!
- Izvēlieties četras skaitliski lielākās tautības Latgalē 1935. gadā!
- Izveidojiet diagrammu, kurā atspoguļojas izmaiņas šo tautību iedzīvotāju skaitā no 1935. līdz 2000. gadam!

Ierakstiet tautības!

sarkana krāsa –

zaļa krāsa –

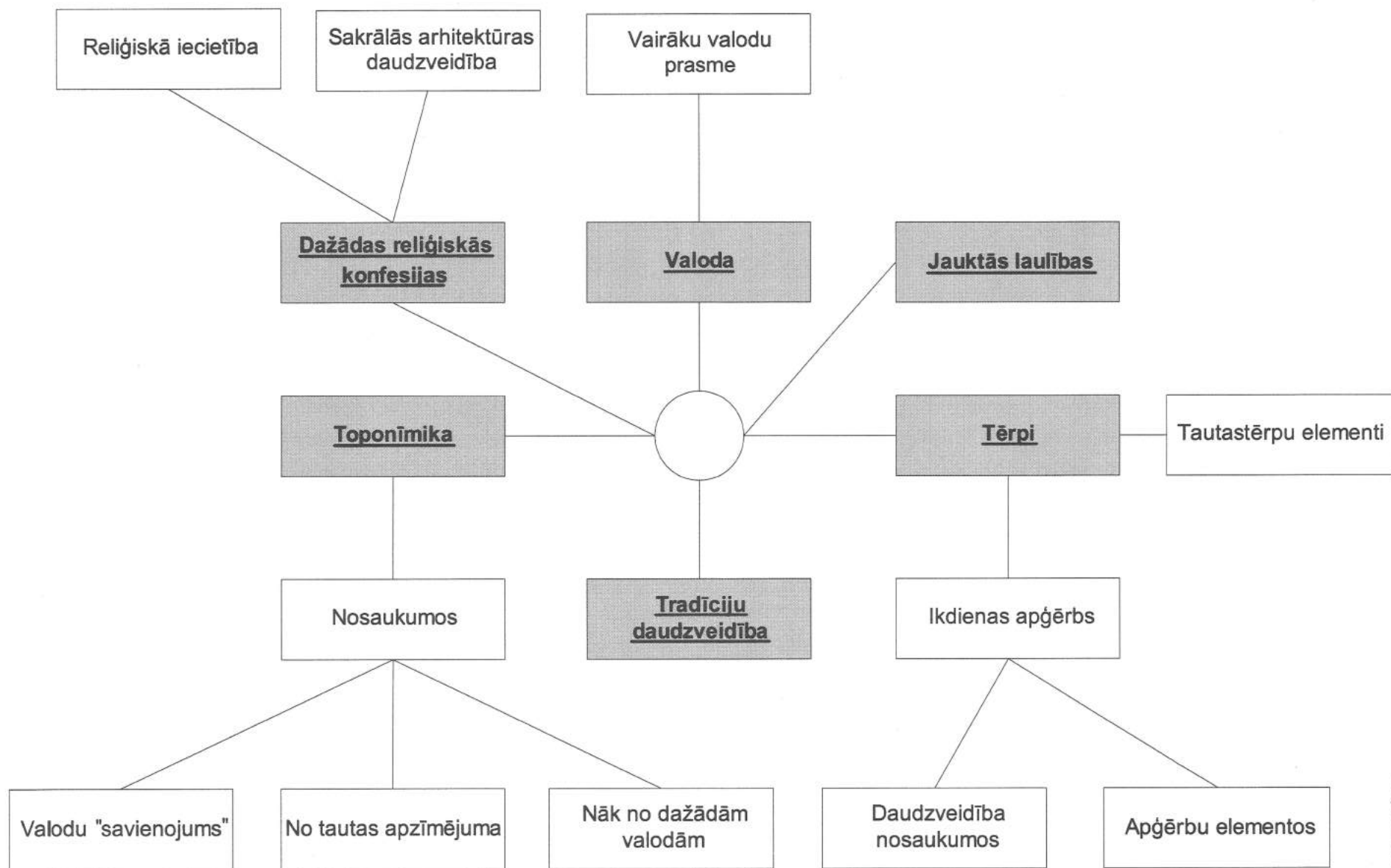
zila krāsa –

dzeltena krāsa –

?

- Nosauciet tautības, kuru pārstāvju skaits Latgalē ir ievērojami mainījies!
- Ar ko varētu būt saistītas šīs izmaiņas? Pamatojiet savu viedokli!

Secinājumi:

DARBA LAPA

Uzdevumi

- Izlasiet avotus un atbildiet uz jautājumu: **“Kas (kādas attiecības) vieno / šķel sabiedrību?”**
- Izvēlieties 10 attiecību raksturojumus un ierakstiet “mērogā” jebkurā secībā!
- Salīdziniet “raksturojumu” pārus, apvelkot nozīmīgāko!
- Aizpildiet summas aili, saskaitot apvilktos skaitļus!
- Aizpildiet novērtējuma tabulu!
- Jūsu secinājumi? Pamatojiet tos!

Novērtējamo problēmu “mērogs”

1. _____	6. _____
2. _____	7. _____
3. _____	8. _____
4. _____	9. _____
5. _____	10. _____

Pāru salīdzināšana

									SUMMA	Problēmas numurs
1	1	1	1	1	1	1	1	1		1
2	3	4	5	6	7	8	9	10		2
	2	4	5	6	7	8	9	10		3
		3	5	6	7	8	9	10		4
			4	6	7	8	9	10		5
				5	7	8	9	10		6
					6	8	9	10		7
						7	9	10		8
							8	10		9
								9		10

Novērtējums

	augsts					zems				
Punktu skaits	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Problēmas numurs										

Secinājumi

KAS VIENO?

- * Draudzība, izpalīdzība;
- * valodu prasme;
- * kaimiņattiecības;
- * jauktās ģimenes;
- * reliģiskā iecietība;
- * iecietība pret citiem cilvēkiem;
- * citu tiesību atzīšana;
- * cilvēku vērtēšana pēc viņa īpašībām,
nevis pēc piederības pie kādas tautības;
- * līdzjūtība;
- * piederība pie vienas reliģiskās konfesijas

KAS ŠĶEĻ?

- * Stereotipi;
- * tieksme pēc varas;
- * politika, propaganda, prese;
- * pārkuma izrādīšana;
- * pazemīgums;
- * nespēja pieņemt citādo;
- * sadzīviski strīdi;
- * uzvedība;
- * nevēlēšanās dibināt kontaktus;
- * noslēgšanās savā etniskajā vidē

STUNDĀ IZMANTOJAMIE MATERIĀLI

1,2A₁

Ieskats Latgales vēsturē

Latgale jau kopš seniem laikiem bijusi latgaļu apdzīvota zeme. Daugava – sens, ērts tirdzniecības ceļš, tāpēc latgaļiem bija sakari ne tikai ar tuvākajiem kaimiņiem, bet arī ar romiešiem, bizantiešiem, arābiem.

10.–12. gadsimtā tagadējā Latgales teritorija ietilpa Jersikas un Tālavas valstīs. 13. gadsimta sākumā šīs valstis nonāca vācu krustnešu rokās un tika iekļautas Livonijā.

16. gadsimtā arī Latgali skāra reformācija, katoļticību izspieda luterānisms, tomēr jau 1561. gadā Latgale kļuva par Polijas sastāvdaļu, tāpēc šeit atkal pārsvaru guva katoliskās tradīcijas. Pārpoļojās arī pazīstamākās vācu izcelsmes dzimtas (Plāterī, Borhi, Zībergi u. c.).

Pēc poļu–zviedru kara (1600–1629) Latgale palika Polijas varā un to sāka dēvēt par Inflantiju jeb Polijas Vidzemi. Pastiprinājās Latgales atšķirības no pārējās mūsdienu Latvijas – katoļticība, latgaliešu rakstība uz poļu ortogrāfijas bāzes, raibs etniskais sastāvs, svešzemju smagais ekonomiskais jūgs.

1772. gadā Latgale tika iekļauta Krievijas impērijas sastāvā. Sākumā cara valdība neiejaucās “no Polijas pievienoto guberņu” iekšējās lietās. Situācija mainījās pēc poļu sacelšanās 1831. gadā, kad patvaldība krasi vērsās pret visu polisko (līdz ar to arī katolisko un latgalisko) – poļu ierēdņus nomainīja krievi, skolās aizliedza sarunāties latgaliski, visur sāka dominēt krievu valoda. Pēc 1863. gada poļu sacelšanās 40 gadus (1864–1904) bija aizliegta latīņu druka. Iespīest, pārrakstīt un izplatīt grāmatas varēja tikai nelegāli, tomēr mēģinājums ieviest slāvu rakstību cieta neveiksmi. Pēc drukas aizlieguma atcelšanas 1904. gadā sākās Latgales atmoda, kuru raksturoja tautas aktivitāte kultūras, saimniecības un politikas jomā. 1917. gadā Latgales sabiedriskie darbinieki Rēzeknes kongresā pieņēma lēmumu par atkalapvienošanos ar pārējo Latviju. Šī iecere tika realizēta tikai pēc 1920. gada, kad Latvijā noslēdzās Brīvības cīņas.

1A2 (p.)

1625. gadā jezuīti ieradās Daugavpilī, ierīkoja savu rezidenci un drīz vien dievkalpojumus noturēja latgaliski. Jau 1626. gadā viņi nodibina šajā pilsētā pirmo mācību iestādi – jezuītu skolu, bet 1647. gadā – ģimnāziju ar piecām specializētām klasēm, kas bija pirmā tāda veida mācību iestāde Latgalē. Jesuīti jutās garīgi un intelektuāli stipri.

Zeile P. Aizmirstais un no jauna atrastais Kazimirs Buinickis // Kazimirs Buinickis. Priestera Jordāna atmiņas. – Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izdevnīceiba, 2003.

1A3 (p.)

Starp jezuītiem bija arī latvieši, kas darbojās kā priesteri, rakstnieki un Viļņas Jesuītu akadēmijas mācību spēki: Juris Elgers (1585–1672), Ignāts Rodlevskis (1714–1755), Jurgis Spungēns (1692–1733), Antons Rutkis (1704–1744), Ignāts Jamants (1745–1788). Parasti viņiem bija pārpoļoti uzvārdi (Rutkovskis, Špungjanskis).

Švābe A. Latvijas vēsture. 1800–1914. – R.: Avots, 1991. – 35. lpp. [pirmais izdevums – 1958. g.]

1A4 (p.)

Jezuīti kā ļoti izglītots, tālredzīgs ordenis iesāka stipru un plānveidīgu propagandu ļaužu masās. Tā kā šie ļaudis bija latgalieši, jezuītiem baznīcas dzīvē vajadzēja sākt lietot arī ļaužu valodu. Parādījās pirmie latgaliskie drukas darbi: lūgšanu grāmatas, evaņģēlija daļu tulkojumi utt. Tā jezuīti 16. gadu simtenī ir likuši pamatus latgaliešu rakstniecībai. Tanī laikā, kad pārējā Latvijā luterāņu mācītāji lietoja gotu burtus un vācu ortogrāfiju, Latgalē pirmie viņas rakstnieki ievada latīņu alfabētu un poļu rakstību.

Kemps F. Latgales likteņi – R.: Avots, 1991. – 66.–67. lpp. [pirmais izdevums – 1938. g.]

1A5 (p.)

“Lietuvas statūta” pamati izstrādāti [Polijas karaļa] Sigismunda II uzdevumā. “Lietuvas statūta” (LS) trešā (1588) redakcija no 1577. līdz 1831. gadam pilnībā, bet daļēji līdz 1840. gadam bija spēkā Latgalē. Tikai 1840. gadā Krievijas cara valdība to atcēla visās pakļautajās teritorijās, arī Latgalē. Protams, LS neizstrādāja Latgalei, bet tajā respektēja Lietuvai–Polijai radniecīgo. “Lietuvas statūta” ilgstošā (vairāk nekā 160 gadu) leģitimitāte šajā Latvijas novadā ne tikai respektēja dažu ieradumu tiesību pastāvēšanu, bet arī sekmēja kopienas ieražu, dzīvesveida, sadzīves normu, dažu tautas kultūras formu nostiprināšanos.

Zeile P. Par “Lietuvas statūtu” Latgales kultūrvēstures kontekstā // Latvijas Vēstnesis. – 2003. – 14. janv.

1A6 (p.)

“Lietuvas statūta” 11. nodaļa (ar 68 paragrāfiem) veltīta ģimenes, mājas, cilvēka goda un cieņas aizsardzībai un stiprināšanai. Tajā īpaši akcentēta tēva un mātes cieņa un autoritāte bērnu priekšā un sabiedrībā. (..) Īpaši bargs sods paredzēts sieviešu – mātes vai māsas slepkavām. (..)

Dažādi ļoti bargi sodi paredzēti arī par miesas bojājumu izdarīšanu, rokas pacelšanu pret vecākiem. Noziegums pret asinsradnieku tika kvalificēts par daudz smagāku nodarījumu nekā pret svešu personu.

– Ja dēls vai meita kādu no vecākiem nogalina, viņi sodāmi ar nāvi pakarot. Pirms pakāršanas tādu noziedznieku tiesības mocīt. Viņam tiek atsavināts īpašums. (..)

“Lietuvas statūta” 13. nodaļā “Par zagšanu un laupīšanu” (arī 11. nodaļā “Par uzbrukumiem”) akcentēta kolektīvā atbildība noziedznieka meklēšanā, nozieguma atklāšanā un soda nodrošināšanā.

– Ja ciemā tiek kāds nogalināts un noteiktā laikā netiek atrasts vai izdots slepkava, viss ciems par to ir atbildīgs.

Zīmīgs 14. nodaļas 16. paragrāfs: “Jāsoda tikai zagli pašu, sieva, bērni, viņu pārtika un mājas iekārta nedrīkst tikt apdraudēta.” Ir jāsoda par viltus liecībām. (..)

Šis kolektīvās atbildības princips tika attiecināts ne tikai uz lauku kopienām, bet arī uz tirgiem un tautas svētku pulcēšanās vietām. Tirdziniekiem kopīgiem spēkiem jāķer zaglis, tikko tas ir pamanīts.

Zeile P. Par “Lietuvas statūtu” Latgales kultūrvēstures kontekstā // Latvijas Vēstnesis. – 2003. – 16. janv.

1A7 (kr.)

Pret poļiem vērtais 1871. gada latīņu drukas aizliegums tika attiecināts arī uz Latgali, tādējādi skarot arī latviešu valodā izdodamos darbus līdz pat 1904. gadam. Latgales latviešiem, tāpat kā poļiem, bija aizliegts iegādāties nekustamos īpašumus bez gubernatora atļaujas, gan vienus, gan otrs universitātēs uzņēma ierobežotā skaitā. (..)

Poļu patriotisms kļuva arvien populārāks jaunajā latviešu inteliģencē, bet zemnieki labprāt sūtīja savus bērnus pie poļu skolotājiem, kuri vismaz bija katoļi. Īpaši pieauga katoļu baznīcas popularitāte. Apcietinātos un izsūtītos garīdzniekus, kas bieži bija poļi, zemnieki nāca pavadīt kā varoņus.

Brutālās rusifikācijas periodā poļu valoda baznīcās saglabāja vadošo lomu. Visus, kuri vēlējās apgūt poļu valodu, muižnieki un garīdznieki dažādi atbalstīja. (..) Šādos apstākļos bija nenovēršama Latgales latviešu inteliģences daļas un vēl lielākā mērā vienkāršās tautas pārpoļošanās. Sava nozīme, protams, bija arī jautām laulībām.

Jēkabsons Ē. Poļi Latvijā. – R., 1996. – 13.–14. lpp.

1A8 (kr.)

Latgalē latviešu valodas rakstos krievu burti parādījās 1864. gadā. Šinī gadā N. Sokolovs izdeva latviešu ābeci – “*Latviškij bukvar*” (“Latviešu bokveris”). Un 1866. gadā iznāca J. Sproģa kalendārs ar nosaukumu “*Latyško-russkij mesaceslov – Latviešu pareizticīgas draudzes tāpat katoļu un luteru draudzes kalendāris, drukāts ar krievu burtiem*”. Bet krievu burtu nepiemērotība latviešu valodai izjauc visus šāda veida nodomus. Pie tam vēl tas, ka krievu burti un saturs vēstīja pareizticības garu, bet baltiešu dialekts savukārt atgādināja luterānismu, kas katoļticīgajiem latgaliešiem bija pilnīgi nepieņemams. Ne Sproģis, ne Sokolovs latgaliešu dialektu neprata un arī negribēja iemācīties. Grāmatas ar krievu burtiem tauta vienkārši nepirka un nelasīja.

Puisāns T. Latgales. Vēsturiskās skices. – Toronto, 1988. – 151. lpp.

1A9 (kr.)

1865. g. 6. septembra Viļņas ģenerālgubernatora cirkulārs Viļņas, Grodņas, Kauņas, Minskas, Vitebskas un Mogiļevas gubernatoriem

Smagie notikumi [domāta poļu sacelšanās], kas Ziemeļrietumu apgabalā (..) jau 1861. g. sāka parādīties uz āru, spiež ķerties pie pārgrozījumiem. (..) Šo pārgrozījumu nolūks, (..) lai atjaunotu pareizticības un krievu tautības samītās tiesības, (..) Ziemeļrietumu [apgabala] izglītības sistēmai (..) uzlika prasību: ar tautas skolu palīdzību izplatīt žemaišos, leišos un latviešos krievu grāmatas un rakstu prašanu, un (..) [noteica], ka krievu alfabēts (..) izlokšņu fonētiskām vajadzībām noderīgāks nekā latīņu poļu burti, (..) pavēlēja tos pārmainīt un uzdeva (..) mācību apgabala priekšniecībai, lai izmēģināšanas dēļ iespiež krievu burtiem (..) latviešiem – latviešu-krievu ābeci.

Корнилов Ю. Русское дело в западном крае в 1900 // Puisāns T. Latgale. Vēsturiskās skices. – Toronto, 1988.

1A10 (kr.)

Par sliktu mācīšanos, draiskulību vai runāšanu dzimtajā valoda pastāvēja šādi soda mēri: sišana ar lineālu delnā, plēšana aiz auss, tupēšana uz ceļiem un atstāšana bez ēšanas. Skolotāji un pops te izveda ne tikai plašu pārkrievošanu, bet arī skolēnu pārvilkšanu no katoļticības pareizticībā. Lai ar to pārvilkšanu pareizticībā rezultāti bija vāji, tomēr skolā tika pickopta bezjēdzīga citu ticību un tautību nicināšana un mazvērtības ieaudzināšana.

No F. Kempa raksta avīzē "Gaisma", 1906. gadā // *Puisāns T.* Latgale. Vēsturiskās skices. – Toronto, 1988. – 161. lpp.

1A11 (kr.)

Skolu jaunatnes dzīšana uz krievu baznīcām, skolotāju propaganda un katoļu ticības izsmiešana klasēs, pat speciālie arhiereju (krievu bīskapu) braucieni pa Latgali propagandas nolūkos, arhiereju sarunāšanās (*beseda*) ar spaidu kārtā sapulcētiem katoļu zemniekiem nekā nelīdzēja: katoļi turējās pie savas ticības un negāja krievu baznīcā.

Tad valdība dibināja speciālās krievu baznīcas skolas (*cerkovno-prihodskie školy*) ar speciāliem pareizticības skolotājiem propagandistiem. Bet arī tas nelīdzēja. Skolas stāvēja tukšas, vecāki tajās nesūtīja savus bērnus, lai gan šinīs skolās viss bija par brīvu.

Kemps F. Latgales likteņi. – R.: Avots. 1991. – 89.–91. lpp. [pirmais izdevums – 1938. g.]

1A12 (kr.)

Muižu bibliotēkās bija izlasītie poļu patriotiskie populārie rakstnieki, kurus deva lasīt plašā apkārtnē. Lai tuvāk varētu pieiet zemnieku tautai, vairāki poļi mācījās latgaliski un labprāt satikās ar latgaliešu skolu jaunatni. (..) Tā latgaliešiem gāja zudumā daudz turīgo un intelligento tautiešu, kas pārgāja poļu tautībā. Piejēmuši poļu valodu un kultūru, tie centās arī poliskot savus uzvārdus ar galotnēm "ič" un "ski". To varēja viegli panākt, jo garīdznieki, kas veda baznīcu metriskās grāmatas, bija poļi vai poļu orientācijas cilvēki. Krievu administrācija to drīz pamanīja un šo pajēmienu sāka lietot saviem rusifikācijas nolūkiem. (..) Bija pavēlēts visiem katoļu garīdzniekiem metriskās rakstīt krievu valodā, lai uzvārdam iznāktu galotne "ov".

Kemps F. Latgales likteņi. – R.: Avots. 1991. – 96. lpp. [pirmais izdevums – 1938. g.]

1A13 (kr.)

Krievu valdības pārstāvis M. Muravjovs (1830. gada 22. decembrī)

Principiālu iemeslu dēļ latīņu (katoļu) garīdzniecība nekad nepalīdzēs valdībai sasniegt galveno mērķi – tuvināt vietējās tautas Krievijas iedzīvotājiem. (..) latīņu garīdzniekiem, it īpaši ordeņu mūkiem, kuri nemitīgi cenšas šeit uzturēt nacionālismu, steidzami nepieciešams aizliegt nodarboties ar jaunatnes audzināšanu.

Милорадов А. И. Распоряжения и переписка графа М. Н. Муравьева относительно духовенства в Северо-западном крае. – Вильно. 1910.

1A14 (p., kr.)

Latgales zemniekam nebija sveša kopīga zemes apstrādāšana poļu un krievu laikos. Taču sādžas kopiena bija radniecīga sava veida kooperatīvam, bet nevis nolīdzinošajai sistēmai, kad neviens īsti ne par ko neatbild un tiek atsvešināts no zemes. Kopienas tradīcijās lika pārvarēt sīkas savstarpējas nesaskaņas, lai vienoti noturētos pie zemes, to apkoptu un spētu izdzīvot.

Arī pēc dzimtbūšanas atcelšanas 1861. gadā cara iestādes pazina tikai zemnieku kopas, sādžu kopienas, nevis viensētniekus.

Zeile P. Par "Lietuvas statūtu" Latgales kultūrvēstures kontekstā // *Latvijas Vēstnesis.* – 2003. – 21., 23. janv.

IESKATS LATGALES ETNISKAJĀ VĒSTURĒ

Kopš seniem laikiem vēsturiskie notikumi ir veicinājuši cittautiešu ieplūšanu Latgalē. Līdz 1772. gadam ziņu par Latgales iedzīvotāju kopskaitu, nemaz nerunājot par etnisko sastāvu, pētnieku rīcībā pagaidām nav. Daudzmaz ticami ir dati par Latgali, kuri tika iegūti sakarā ar Latgales pievienošanu Krievijai un ģenerālgubernatora Z. Čerņiseva organizēto skaitīšanu. Tajā konstatēti 169 178 katoļticīgie latvieši (92,9%), proti, latgalieši un 8011 (4,7%) krievu vecticībnieku.

Austrumlatvija bija savdabīga somugru, vēlāk baltu un slāvu kontaktzona. Pamatiedzīvotāji šajā teritorijā ir **latgalieši** – tiešie latgaļu pēcnācēji.

16.–18. gadsimtā politiski un ekonomiski nozīmīga iedzīvotāju daļa bija **poļu** muižniecība, kuras izcelsme bija īpatnēja: viena to daļa nākusi no **vācu** tautības Livonijas ordeņa vasaļiem un pilnībā pārpoļojusies; otra grupa – poliskas izcelsmes; trešā – dažas pārpoļojošās **lietuviešu** muižnieku dzimtas. Masveidīga poļu pārcelšanās uz Latgali nekad nav notikusi. Ieceļoja garīdznieki, karavīri, ierēdņi un nedaudzi šļahtas pārstāvji. Ļoti nenožīmīgs bija ieceļojošo poļu zemnieku skaits. Minētajos 210 gados Latgales teritorijā bija vērojama liela poļu kultūras ietekme (jezuītu ordeņa aktīva darbība, katoļu dievnamu celšana un poļu mācītāju aktīva darbība, skolu atklāšana, grāmatas latgaliešu valodā utt.). Bet, kā atzīmēts speciālos pētījumos, daudzi Latgales poļi ir pārpoļojušies vietējie latgalieši. Poļi ir izteikti pilsētnieki.

15.–16. gadsimtā no Vācijas un Polijas tagadējā Latvijas teritorijā ienāca **čigāni**. Viņi ilgi dzīvoja taboros, saglabājot tradicionālo dzīvesveidu. Latgalē dzīvo apmēram 1500 čigānu, galvenokārt Krāslavā, Preiļos, Daugavpilī. Mūsdienās čigāni ir atteikušies no klaiņošanas, dzīvo patstāvīgās mītnēs.

16. gadsimta beigās Latgalē ieceļoja pirmās **ebreju** ģimenes, kuras apmetās tagadējā Krāslavas rajonā. 17. gadsimta otrajā pusē prāvs ebreju skaits ieceļoja no Ukrainas un Baltkrievijas, kur notika asiņaini grautiņi. Saskaņā ar Krievijas impērijas pirmās vispārējās tautas skaitīšanas (1897) rezultātiem Latgalē 19. gadsimta beigās dzīvoja 63 851 ebrejs. Neatkarīgajā Latvijā sākās aktīva ebreju iekšējā migrācija no Latgales uz Rīgu un rietumu apgabaliem. Pirms Otrā pasaules kara Daugavpilī bija apmēram 40 sinagogu, Rēzeknē – 10. Otrajā pasaules karā tika iznīcināta lielākā daļa Latgalē palikošo ebreju. 20. gadsimta 60.–80. gados, īpaši 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā, daudzi ebreji izceļoja uz Izraēlu.

17. gadsimta beigās sākās **krievu** plašāka ienākšana. Krievijā vajātie vecticībnieki atrada sev dzīvesvietu Latgales teritorijā. Viņi apmetās izolēti no citiem, kompaktos ciemos, tādējādi saglabājot savu identitāti un tradīcijas. Pēc Latgales pievienošanas Krievijai (1772) šajā teritorijā ieplūda krievu ierēdņi, tirgotāji, zemnieki. Krievu skaita straujais pieaugums Latgalē saistīts ar padomju ekonomiskās politikas uzspiestu migrāciju, it sevišķi 20. gadsimta 60.–70. gados. Patlaban Latgalē dzīvo aptuveni 150 000 šīs tautības pārstāvju. Latgales krievi nav vienota nacionāla kopiena. To vidū ir dažādas sociālas grupas ar atšķirīgām interesēm un reliģiskajiem uzskatiem (pareizticīgie un vecticībnieki).

Baltkrievu etniskā vēsture vēl nav pietiekami izpētīta. Līdz pat 20. gadsimta sākumam nav precīzu datu par tiem cilvēkiem, kuri sevi apzīmēja ar etnonīmu “baltkrievs”. Pēc vienas teorijas baltkrievi sākuši apmesties Latgalē pēc Krievijas–Polijas kara (1654–1667), pēc citas – “baltkrievi” etniski ir tie paši senie latgaļi, viņu dzīvesveids, raksturs utt. neatšķirās no latgaliešu.

Lietuvieši ir tradicionāla Latgales minoritāte. Lielākais viņu skaits ir pierobežas teritorijā – Daugavpils rajonā un Daugavpilī. Daudzi lietuvieši Latgalē ieceļoja jau pirms 1940. gada.

2A2

Latgales iedzīvotāju konfesionālā piederība

Līdz Otrajam pasaules karam 58% Latgales iedzīvotāju bija katoļticīgie, 16% pareizticīgie, 14% vecticībnieki, 8% protestanti, 5% Mozus ticīgie. Padomju varas gados ateisma iespaidā iedzīvotāju ticība netika fiksēta. Pēc baznīcas datiem, 20. gadsimta 90. gadu beigās 52% Latgales iedzīvotāju ir katoļi, darbojas gandrīz 100 katoļu draudžu. Nozīmīgs Eiropas katoļu centrs ir Aglonas bazilika Preiļu rajonā. 1996. gadā ar pāvesta rīkojumu izveidota Rēzeknes–Aglonas bīskapija, kas apvieno Latgales katoļus.

2A3

Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijā un Latgalē (% no kopskaita)

	Latvija			LATGALE		
	1935. g.	1989. g.	2000. g.	1935. g.	1989. g.	2000. g.
Latvieši	75,5	52,0	57,6	61,3	39,4	43,0
Krievi	10,6	34,0	29,6	27,2	43,4	40,4
Baltkrievi	1,4	4,5	4,1	2,4	6,5	6,0
Ukraiņi	-	3,5	2,7		1,9	1,5
Poļi	2,5	2,3	2,5	3,5	6,5	7,2
Lietuvieši	1,2	1,3	1,4	0,2	0,7	0,6
Ebreji	4,8	0,4	0,4	4,8	0,4	0,2
Čigāni	-	0,3	0,3		0,3	0,3
Citi	4,0	1,7	1,4	0,6	0,9	0,8

Peipina O. Changes in the Population and the Demographic Struktore of Latgale Between the National Censuses // Humanities and Social Sciences Latvia. – 2002. – N3(36). – 89. lpp.

3A1

Reliģijas iespaids lielākā izteiktībā (...) Latgalē pagātnē transformējās arī uz tautības jēdzienu. Jautāts par tautību, latgalietis parasti atbildēja: “Es esmu katolis.” Bet tie latvieši aiz Aiviekstes – “luteri”. Pārējā Latvijā vairāk izteiktas individuālās, bet Latgalē – kolektīvās cilvēku attieksmju formas.

Zeile P. Latgaliešu etnomenalitātes izpētes līmeņi. Etnomenalitātes un kultūras mijiedarbība // Acta Latgalica. Zinātniskie raksti. Dokumenti. Apceris. – Daugavpils: Latgolas Pētniecības instituta izdevniecība, 2001. – 292. lpp.

3A2

Attieksmēs, darīšanās ar citiem cilvēkiem latgalietis neķeras uzreiz vērsim pie rāgiem, bet iesāk ar garāku ievadu, sāk sarunu ar kādu parunu, paradoksu, joku. (...) Latvietim tiek piedēvēts liels spīts, sīkstums, un to īpaši var sacīt par latgalieti. (“Es ceļus, kur cyts sleid uz leju,” – tā F. Trasuns.) Pat būdams mazturīgs, latgalietis ir ļoti izpalīdzīgs un viesmīlīgs. Tālu vai nejaušu ciemiņu uzciņā ar to, kas viņam ir, – pienu, alu, āboliem utt.

Zeile P. Latgales kultūras vēsture. – Rēzekne, 1996. – 87. lpp.

3A3

Galvenais, ko vienmēr esmu jutis Latgalē, – tā ir kopā būšana. (...) Visas paaudzes sēž pie viena galda, dzied vienas dziesmas. Tur dzimtas izjūta ir sajūtīgāka, arī žēlsirdība, līdzietība tur parasti ir praktiskāka nekā šai pusē Aiviekstes. (...) Pamātā Latgale turas vēl kā Latgale ne kapitālieguldījumu vai bagātības, bet tikai cilvēciskās vitalitātes dēļ un spēj pat saglabāt atsevišķas oāzes, ar ko pārsteigt Latviju.

Avotiņš V. / Zeile P. Latgales etnomenalitātes izpētes līmeņi // Acta Latgalica. Zinātniskie raksti. Dokumenti. Apceris. – Daugavpils: Latgolas Pētniecības instituta izdevniecība. – 2001.

3A4

Latgālietis vārdos skarbāks nekā darbos. Tikai ilgākā saskarsmē ar mazāk pazīstamu cilvēku viņš atkūst un atklāj savu sirsnību – patieso iedabu. Nule teiktais gan vairāk attiecas uz vīrieti. (..) Lauztajai intonācijai apvienojoties ar bieži lietoto pamazināmo formu (*debeseits, Dīvenš, māmeņa, sirsnēja, rudzeits, mīzeits, būceņa, alenš, ustabeņa, gūteņa, vuškeņa, zirdzeņš*), veidojas īpaši sirsnīgi mātišķa attieksme pret pasauli, dzīvajām būtnēm un arī priekšmetiem.

Milts A. Latgāliešu raksturs // *Acta Latgalica. Zynōtniskie roksti. Dokumenti.* Apceris. – Daugavpils: Latgolas Pētnīceības instituta izdevnīceiba, 2001.

3A5

Vēsture, valoda, dzīvesveids un pasaules skatījums ir tā kopsumma, no kā ir augusi atšķirīgākā latgaļu kultūra, ģimenes dzīve, jušana, domāšana, tradīciju pūrs, varētu teikt – latgaļu dvēsele. Redzīgie un apzinīgie dēli visā latvju zemē šo dažādību uzskatīja par bagātinājumu visai latviešu kultūrai un par derīgu cementu un tēraudu nācijas augumā.

Klīdzējs J. Latviski – katoliskā orientācija // *Ievainotā dzīve.* – Heivorda. 1989, 201. lpp.

3A6

Pamats latgālietim vispirms bija ģimene, un tā – gan apzināti, gan intuitīvi – veidoja atvērtības spraugu uz ārējo pasauli, lai arī no tās mācītos ko vērtīgu un morālkrietnu. Vienalga, vai tie bija dažādu ordeņu (visvairāk – jezuītu) mūki, lietuviešu garīdznieki, no mājas uz māju staigājošas skolotājas, kāds ar iedzimtu gudrību apveltīts ciema un pagasta zemnieks vai amatnieks (visbiežāk abi viena personā), ar roku rakstīta grāmata vai kalendārs, apkārtbraukājošs žīdu tirgonis vai pareizticīgs krievs – māju cirtējs, no visa un visiem tika gūts kāds pieticīgs “labums”. Tas, sajaucoties un sablīvējoties, pārtapa latgālieša dzīvesziņā, viņa tikumiskajos principos, viņa ieražās, no paaudzes paaudzē tālāk nododamā tradīcijā.

Zeile P. Latgales etnomentālītātes izpētes līmeņi // *Acta Latgalica. Zynōtniskie roksti. Dokumenti.* Apceris. – Daugavpils: Latgolas Pētnīceības instituta izdevnīceiba, 2001. – 290. lpp.

3A7

Latgales latviešu etniskā kultūra sakņojas folklorā ar stipru reliģisku tradīciju. (..) Baznīca organizēja pirmos korus un mācīja kora dziedāšanu. Baznīcas ērgelnieks bija pirmais kora diriģents un mūzikas skolotājs. Baznīca organizēja dažāda veida palīdzību.

Puisāns T. Latgale. Vēsturiskās skices. – Toronto, 1988. – 89. lpp.

3A8

Pie pirmās iepazīšanās ar latviešiem [domāts – latgāliešiem] var likties, ka viņi ir noslēgti, neuzticīgi, bet, nākot tuvākā saskarsmē, redzam latviešu cilts simpātiskos rakstura vilcienus, latvieši ir viesmīlīgi, miermīlīgi un ārkārtīgi tīri tikumiskā ziņā. Latvieši ir apdāvināta tauta, bet mazuzņēmīgi. Grūtos apstākļos nereti parādās pasīva padošanās liktenim.

Россия / Под редакцией В. П. Семенова. – 1905. – с. 207.

3A9

Latgāliešu tikumiem zināmā mērā ir reliģisks pamats: pacietība un nekurnēšana grūtībās, jo tās ir Dieva sūtītas un jānes kā gandarījums par savām vainām un grēkiem. (..) Latgālietis vispārīgi nav arī darba vergs. Latgālieti raksturo pieticība, apmierināšanās ar mazumiņu. (..) Tas piedod latgāliešu dzīvei īpatnēju nokrāsu.

Individuālā grēku sūdzēšana liek pastiprināti pavērties sevī, būt sirsnīgākam pret līdzcilvēkiem, zināmā mērā arī atzīt materiālo labumu maznozīmību. Bet tas savukārt mazina enerģiju materiālās labklājības nodrošināšanai.

Latgālietis ir viesmīlīgs. Katru paziņu, arī svešāku cilvēku, viņš nosēdinās pie galda un pasniegs viņam labāko, ko Dievs pašam devis, atlīdzību neprasot.

Seile V. Latgales latviešu tikums un ieražu īpatnības // *Rēzeknes Ziņas.* – 1942. – 30. maijs.

B1(C)

– Aleksandr Aleksandrovič, vai līdz karam Rēzeknes iedzīvotāju sastāvs bija raibs ne tikai nacionālā, bet arī konfesionālā ziņā?

– Ziniet, Rēzeknē tā iegājies – kam gribi, tam tici. Tā ir tava personiskā darīšana, un neviens tev netraucēs. Lūk, kalnā balts dievnams – sakopts kā bildīte. Ar ļoti jaunu un autoritatīvu priesteri. Līdzās parkā pareizticīgo baznīca. Arī tur ir autoritatīvs priesteris. Kalna pakājē pie upes – baptistu lūgšanu nams. Tā arī agrāk bija. Pretī Krievu ģimnāzijai vēl nesen bija tēva Eistrākija (*Евстратия*) baznīca. Sarkanajā mājā otrajā stāvā līdz 1940. gadam bija lūgšanu nams. Kalna pakājē, gleznainajā upes līkumā, – Krutopska-jas vecticībnieku lūgšanu nams. Aiz parka – luterāņu baznīca. Un kura pilsēta tolaik vēl varēja lepoties ar deviņām sinagogām*!

Svētku dienās baznīcas zvanu skaņas aicināja pilsētniekus uz dievnamiem. Ar autobusiem, kājām, veselām ģimenēm, cits citam netraucējot. Satiekoties sveicinājās. Platmales un cepures tolaik mēdza nocelt. Tā bija pieņemts pēc pieklājības normām. Un neviens nevienam netraucēja. Neviens nekad no pilsētas nedzina ne uz Poliju, ne Krieviju, ne Izraēlu.

* sinagoga – ebreju lūgšanu nams

Гродзицкий А. Режица – городок провинциальный. – Резекне, 2003. – с. 6–7.

B2

KRĀSLAVAS RAJONA ĢEOGRĀFISKI TOPONĪMISKS RAKSTUROJUMS

Krāslavas rajons atrodas pašos Latvijas dienvidaustrumos. Iedzīvotāju nacionālais sastāvs ir ļoti raibs. Tas pilnībā atspoguļojas arī toponīmikā. Dažos pagastos gandrīz visi iedzīvotāji ir latvieši. Latvisko (latgalisko) vietvārdu pārsvars tomēr ir nenoliedzams.

20. gadsimta 20.–30. gados notika diezgan intensīva tagadējo daudzo pagastu latviskošana: atsavinātās panu (poļu muižnieku) zemes pie Baltkrievijas robežas tika piešķirtas latviešu bezzemniekiem no citiem Latvijas rajoniem, [iebrauca] skolotāji un robežsargi (..) latvieši. Viensētām tika doti latviski nosaukumi (Podiņi, Žagati u. tml.). Līdz ar to šajos pagastos parādās arī pa kādam latviskam uzvārdam vai vietas nosaukumam.

Vecticībnieku sādžām raksturīgi krieviski nosaukumi. (..) Krieviskošanās tendences bija stipri jūtamas 20. gadsimta 60. gados. Daļa no toreiz pierakstītiem “valodnieciskiem brīnumiem” pastāv vēl šodien: *Gruževo boloto, Sauļeva gora, Prudziņ, Uževo boloto, Purplīva* u. tml.

Diezgan stipra poļu un baltkrievu valodas ietekme jūtama arī latgaliskajos pagastos: *Žviru kolns, Žvirenj, Vapnineica, Gajoks* u. c. Mazāk pamanāma ir lietuviešu valodas ietekme. Gadsimta sākumā lietuvieši dzīvojuši vairākās sādžās. Tur vēl var sastapt cilvēkus, kas bērnībā runājuši lietuviski, kam ir lietuviski uzvārdi, diezgan daudz ir arī lietuviskas cilmes vietvārdu: *Bindari, Samaņica* u. c.

Līdz Otrajam pasaules karam lielākajos ciemos un pilsētās bija daudz ebreju (Asūnē, Dagdā, Krāslavā u. c.). Ar viņiem saistīti vietu nosaukumi: *Žīdu kaļņešs, Žīda gruovs, Židovka (u.), Ļipka (u.), Zamka (p.), Gorebovniks* (mežs) u. c.

Par čigāniem atgādina *Cygana suodeņš, Cyganskij lug* u. c.

Kovaļevska O. Krāslavas rajons. Ģeogrāfisko nosaukumu vārdnīca. – R., 1997. – 6.–7. lpp.

B3 (C)

– Es pati poliete, bet gāju latviešu skolā. Mājās mēs runājām poliski un krieviski. Un mūsu sādžā, kaimiņos mums bija latvietis (..), tad bija poļi, daudz krievu bija. (..) Attiecības ļoti normālas bija. Nu, protams, kad svētkos radinājās, poļi atsevišķi. (..) Poļu radi tikai paši savā starpā brauca ciemos viens pie otra. (..) Krievi atsevišķi. Bet kaimiņu attiecības un viss pārējais tur bija. Arī krievu skola netālu. Citi gāja krievu skolā, bet mēs, poļi, gājām uz latviešu skolu.

DUMV

TĒRPI

Latgales tautastērpā vairāk nekā citos latviešu tautastērpu kompleksos jūtami baltu un slāvu tautu sakari. (..) Latgales sieviešu kreklos – kreklu piedurkņu augšgala rotājumā, kam izmantots sarkans kokvilnas audums, vērojama arī radniecība ar krievu krekliem. Par radniecību ar lietuviešu krekliem liecina sarkanais ieausto svītru vai izšuvumu rotājums piedurkņu lejasgalos (..) Latgales sieviešu kreklos (..) – ar sarkanu kokvilnas audumu – “kumaču” (no krieviem).

Slava M. Zemnieku apģērbs Latgalē (18. gs. beigas – 20. gs.). Arheoloģija un etnogrāfija. Rakstu krāj. X. – R., 1973, 162., 167. lpp.

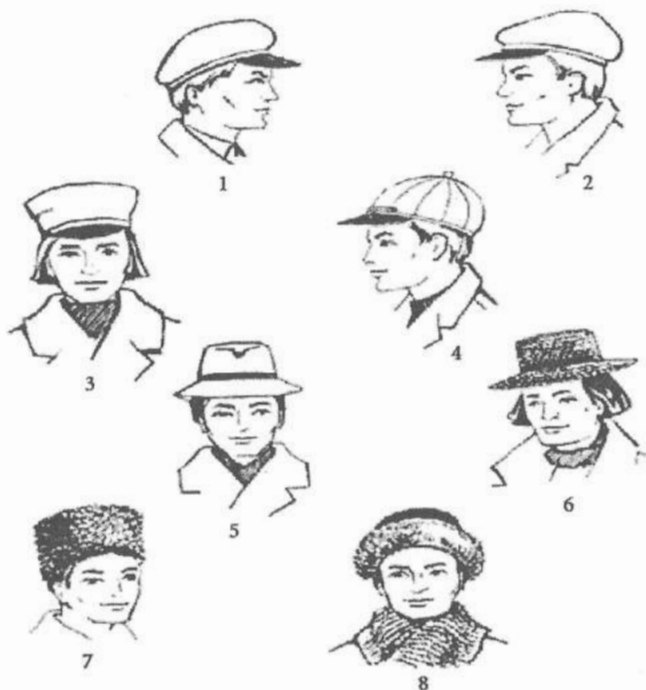

TĒRPI

Vīrieši krekļus valkāja sabāztus biksēs, Latgalē – virs biksēm. Kokvilnas auduma krekli 19. gs. beigās varēja būt šūti arī no raiba auduma. Raibie krekli Latgalē gan sastopami retāk nekā tuvējā Baltkrievijas un Krievijas teritorijā. 19. gs. pēdējā ceturksnī vīrieši sāka valkāt īsākus svārkus – *svorkus, kuļku, pindžaku, bindžuku, frenci, sertuku*, (..) arī vesti – *žaļetku*.

Slava M. Zemnieku apģērbs Latgalē (18. gs. beigas – 20. gs.). Arheoloģija un etnogrāfija. Rakstu krāj. X. – R., 1973. – 162., 167. lpp.

Vīriešu cepures Latgalē 19.–20. gadsimtā.

Vīriešu cepuru nosaukumi

- 1 – 2 – *kepkas*;
 3 – *furažka-purečka*;
 4 – reti sastopama *kepka* forma;
 5 – *brile-ūte*;
 6 – *salmu brile*;
 7 – *papaha*;
 8 – *ausaine*.

C1

Pirmā Latgales kongresa lēmumi 1917. gadā

1. Mēs, Latgales latvieši, pilnvarnieki, sapulcējušies 26.–27. aprīlī [vec. st.] Rēzeknē sasauktajā kongresā, atzīdami latviešus, kuri dzīvo Vitebskas guberņā, tā arī kurzemniekus un vidzemniekus par vienu latviešu tautu, nospriedām apvienoties ar Kurzemes un Vidzemes latviešiem vienā politiski autonomā Krievijas valstī.
2. Mēs, Latgales latvieši, apvienodamies ar Kurzemes un Vidzemes latviešiem, paturēsim savu pašvaldību, pilnu tiesību pašnoteikšanās, valodas, ticības, baznīcas, skolu (..), kā arī zemes jautājumā, baznīcas darīšanās pievienojot pie Latgales arī Kurzemes un Vidzemes katoļus.
3. Mēs, Latgales latvieši, viskarstāk vēlamies paturēt vislabāko saderību ar cittautiešiem: krieviem, poļiem, žīdiem un citiem, Latgales robežās; paši meklēdami brīvību savai tautai, mēs atzīstam, atstājam un palīdzēsim cittautiešu brīvības visās to tautiskajās darīšanās: ticības, valodas, skolu iestāžu un citās tautiskajās lietās.
4. Velēšanas visās pašvaldības iestādēs notiek uz vispārīgu, vienlīdzīgu, tiešu, aizklātu un proporcionālu noteikumu pamata.
5. Mēs, Latgales latvieši, izvēlēdami savu Pagaidu zemes padomi, uzticam Padomei stāties sakarā ar cittautiešu izvēlētajām Padomēm un izstrādāt kopīgus sadzīves pamatus. (..)
8. Sapulce nolēma izvēlēti Latgales Pagaidu zemes padomi, noteicot Padomes locekļu skaitu ar 60, no tiem 36 latviešu, 12 krievu, 8 žīdu, 3 poļu un 1 citām tautībām (proportcionāli iedzīvotāju skaitam Latgalē).

Bukšs M. Skices un dokumenti nu Latvijas topšanas laikiem. –
 Minchene: IV Lōča izdevniecība, 1954. – 32. lpp.

C2

Anekdote

Čigāns iet gar mācītāja māju, ierauga, ka durvis vaļā, un ieiet iekšā. Ķēķī vārās zirņi ar gaļu. Čigāns ātri izķer gaļu, paņem kažoku un pulksteni un aiziet. Pēc laiciņa nāk pie mācītāja grēkus sūdzēt un saka: "Man trīs lieli grēki, nezin, vai tu man piedosi." Bet mācītājs laipni: "Saki vien, saki, gan jau piedošu." Šis nu sāk stāstīt: "Redzi, es izdzinu cūciņu no zirnīšiem." Mācītājs brīnās un saka: "Tas jau labi, tas jau nav nekāds grēks."

Čigāns gluži priecīgs: "Redzi nu, redzi, un es tā nobijos, domāju, ka mani par to briesmīgi bārs." Bet nu viņš saka otru: "Izdzinu lāci no istabas." Mācītājs nevar nobrīnēties par čigānu. Bet viņš stāsta tālāk: "Nozagu vēl pulksteni."

Nu mācītājs saka: "Tas nu gan nav labi. Atdod to pulksteni tam, kam pienākas." Čigāns dod tūlī pulksteni viņam, bet mācītājs neņem. Nu čigāns tīri priecīgs: "Es jau devu, bet neņēma." Mācītājs atbild: "Nu, kad tu devi un neņēma, tad paturi vien pats." Tagad čigāns taisās, ka tiek prom. Tikai vēlāk mācītājs atrod, kā viņam trūkst.

Latviešu tautas anekdotes. – R.: Liesma, 1982. – 119.–120. lpp.

C3

Mūsu laikraksta Nr. 14. (..) separātisms jau bija aprādīts par baltiešu¹ darbinieku vajāšanu Latgalē. (..) Latgales lauksaimnieku biedrību savienības valdes sēdē (..) pretēji statūtiem, bez iepriekšējas izziņošanas, (..) ieradās Daugavpilī trasunieši² un, savienības valdes priekšsēdētājam klāt neesot, noturēja valdes sēdi, kurā (..) izrēķinājās ar nepaklausīgiem darbiniekiem (..).

Nepārprotami varēja nojaust, ka sabraukušie "koopoperatori" visā slepenībā grib šturmet ārā no savienības čiuļus³. Trasuna partijas vīrs Kuļšs nāca ar priekšlikumiem atvaļināt no savienības (..) Laveniekovu un citus (..). Raksturīgi, ka protokolā (..) protokolēts šādi: "Laveniekovs piedalās "Daugavas Vēstnesī"⁴, kas naidīgs pret latgaliešiem, un tādēļ viņam nevarot uzticēt savienības agronomiskās organizācijas vadību."

Tas (..) ir terors pret baltiešu darbiniekiem no trasuniešiem – Latgales separātistu⁵ kulta ideologiem.

Daugavas Vēstnesis. – 1925. – 9. apr.

¹ Baltieši – nelatgalieši, resp., Kurzemes un Vidzemes latvieši.

² Francis Trasuns (1864–1926) – katoļu priesteris un politiķis, aizstāvēja ideju par Latgales apvienošanos ar pārējo Latviju.

³ Čiuļi – baltieši.

⁴ "Daugavas Vēstnesis" – baltiešu (luterticīgo, nelatgaliskās izcelsmes latviešu) izdevums.

⁵ Separātists – tas, kurš grib atdalīties vai izstāties no biedrības.

C5

Skolu lietās Latgalē vispār bija ļoti amizantas un reizē arī bēdīgas ainas: daudzās poļu skolās liela daļa bija skaidrie latgaliešu bērni, "baltkrievu" skolās (..) priekšmetus pasniedza lielkrievu [krievu] valodā, žīdu skolās mācīja divās, pat trijās izloksnēs: idišā, ivritā un krieviski. Bet, kad kādā latviešu skolā dažs pedagogs sāka pasniegt latgaliski, tad viņu tūlīt pieskaitīja pie separātistiem, pie latviešu tautas skaldītājiem un par to attiecīgi sodīja. Visām vietējām izloksnēm un dialektiem bija ar likumu garantēta brīvība, tikai vienam latgaliešu dialektam šī brīvība bija traucēta. Latgaliešus taču pieskaitīja latviešu suverēnai tautai, dažos rīkojumos latgaliešu izloksni Latgalē tiesību ziņā pielīdzināja valsts valodai, bet skolās to centās ierobežot, kur tikai varēja. (..) Latgaliešu dialektu klasēs nepielaida vai labākā gadījumā tikai cieta ar sakostiem zobiem. Tāpēc nav brīnums, ka daudzie latgaliešu vecāki savus bērnus sūtīja krievu skolās, jo tur vismaz viņu latgaliskā izloksne netika vajāta un izsmieta, kā tas bieži vien notika dažā latviešu skolā.

Kemps F. Latgales likteņi – R.: Avots, 1991. – 120.–121. lpp. [pirmais izdevums – 1938. g.]

C6

Latgālietis (..) patiešām ir bailīgs un uzmanīgs savas dzimtās valodas pielietošanā kādā iestādē vai publiskā vietā. (..) Viņš labi zina, ka cittautietis, dzirdēdams viņa "runu", izliksies par tās nepratēju, tautas brālis "baltietis" bieži vien atļausies izzobot viņa nepareizo izrunu un viņa pielietotos rusicismus vai kādus citus svešvārdus. (..) Latgālietis cenšas vienmēr izvairīties no šādām nepatīkšanām. (..) sarunājas savā izloksnē (..), ja tikai viņš ir drošs, ka neviens viņu nedzirdēs un netraucēs ar naidīgu skatu vai asākām piezīmēm.

Kemps F. Latgales likteņi – R.: Avots, 1991. – 106. lpp. [pirmais izdevums – 1938. g.]

C7(B)

Bija [Vabolē] guculi (..). Viņi vasaru nostrādāja, rudenī aizbrauca prom visi. Viņi rītā jau septiņos [strādāja] un vakarā līdz vienpadsmitiem. Vot tā (..) strādāja cilvēki. (..) Sievietes linus plūca, vīrieši celtniecībā (..). Saprecējās ar mūsu latviešiem. (..) Mukānos arī viena guculiene palika te pie mums. Briesmīgi strādīgi tie guculi, ar mūsējiem nesalīdzināsi. Vabolē trīs meitenes apprecējās ar mūsu puisiem, ļoti šīverīgas.

– Krievi arī ir, čigāni ir (..). Kalupē, tur jau viņu pulku. (..) Visu laiku govīs ganīja kolhozā. Ne kā čigāns, ne tāds, kas zagtu. Normāls, nopietns čigāns. (..) Viņu bērni jau saprecējās (..), vai pat viens ne ar latvieti saprecējās, tas čigāns? Televizorus remontē, mašīnas remontē, vot i čigāns, labi dzīvo!!!

– Varbūt viņi (..) neatšķiras ne ar ko (..). No seniem laikiem ir iepotēts, ka viņš ir čigāns, it kā viņam vajag zagst. (..) Sievas agrāk staigāja pa mājām, prasīja, lai iedod kādu gaļiņu vai olu, vai ko, bet tagad, šinī pēdējā laikā, nemanās.

DUMV

C8

– *Kā jūs pati jūtaties: kā latviete, vai latgāliete?*

– Nu, riktīgā latgāliete.

– *Ar ko latgālietis atšķiras no latvieša?*

– Nu, īstie tie latvieši laikam tā bišķiņ raugās uz latgāliešiem, tā kā, nu, uz zemākiem (..), čangāli (..).

– *Kāpēc latviešiem radies tāds uzskats, ka tie latgālieši zemāki?*

– Viņi ir trakāki, latgālieši, ne visi jau; prastāki. Tie īstie latvieši sevi vairāk ciena varbūt. Latgālietis paliek latgālietis.

DUMV

C9

– Kaimiņi bija. Žīdi bija. Apakšā poliete ar divām meitiņām. Tie nabadzīgi. A pagrabā dzīvoja krievi. Tie palīdzēja cūku nokaut manam tēvam.

– Ticība. Kāda ticība, (..) svin veselu nedēļu, (..) maces¹ cep un mums atnes. Mace liela kā avīze, kā vafeles.

– (..) žīdi cepa uz Lieldienām maces (..), tos jau mums bērniem deva (..), tie jau bija tikai tādi bez rauga, (..) plāni, tikpat kā, var teikt, kā vafeles tādas.

– Vai vecāki neteica: "Neēd!"?

– Nē. (..) Viņi arī ēda. (..) Nebija slikta, kāpēc neēt? Ja tā domāt, tad nevarēja žīda veikalā pirkt.

¹ Mace – neraudzēta plāna maize, ko ēd jūdaisma svētkos, pieminot jūdu izceļošanu no Ēģiptes.

C10

Es atceros tās koka mājiņas, kas viņiem [ebrejiem Krustpilī] piederēja, pie mājiņām ziedēja klingērītes, un tie visi bija jauki un laipni cilvēki un manai mātei un manam onkulim labi draugi bij.

DUMV: 8

C11

– Nu, es teiktu mana attieksme nemaz nav slikta pret viņiem [krieviem]. Vienīgais, ka viņi varētu drusku pamācīties latviešu valodu. (..) Bet es neteiktu (..), ka tie krievu cilvēki slikti (..). Vai nu tā te tikai pie mums ir? (..) Diezgan labsirdīgi. Nesen viens tāds gadījums bija. Pie manas vīramātes (..) Mukānu sādžā dega (..) tā vecā zāle. (..) Tūlītās no tās krievu sādžas tāds Bogdanovs Pēteris atskrēja ar mašīnu. “Vai dieniņās, domāju, varbūt jūsu māja deg. Es jau kaut ko palīdzēt,” – uz manu vīra māti saka. (..) Un tāds labsirdīgs. (..) Traktors viņam ir, ja kaut ko palīdz, viņš palīdz. (..)

– Kādi ir čigāni? Ar ko viņi atšķiras no latviešiem, no krieviem?

Nu, varbūt kādreiz (..) viņi negribēja strādāt. Tādi kā tumšāki. Varbūt tādi straujāki. (..) Neteiktu, ka ir kādas lielas atšķirības. Bet te tāds strādīgs bija pie mums, kurš vasarās kolhozu laikos ganīja govīs un ziemā pieveda lopbarību. (..) Nevarētu teikt par viņu ko sliktu.

DUMV

C12

Mums te neviena latvieša nebija, nu divi. (..) Mums Latgalē runā “*latgalīti i ļutors*”. Redzat, ja mums te *latgalīti* (..) iet pēc dialekta, a *ļutors* – tas ir pēc ticības jau. Es saprotu, viņš ir luterāņu ticības, a mums tā teica: “*Ļutori tī ir, šitie – lotgolīši*.” Nu, vot, mums to luterticīgo, kā mēs sakām (..), to īsto latviešu mums te pat nebija, mums krievi un latgalieši, un mēs dikti labi sadzīvojām. Nu, a, ja iebrauca pa kādam vienam te, iesūtītam darbā (..), pielāgojās apstākļiem, nu, a ko tu darīsi (..), te latgaliešu valoda, dialektu apguva un runāja latgaliski latvieši, kuri iebrauca.

DUMV

C13

– Man visādi kuriozi bijuši. (..) Es mēģinu runāt latviski, aizbraukusi uz to pilsētu, izsmejot un atbraucu uz mājām. (..) Un tad man paliek neērti – man neērti, ka viņām ir neērti, un es sāku runāt krieviski, es saku: “Meitenes es tak varu krieviski uzprasīt.”

Tāds piemērs (..). Es domāju, runāšu latviešu valodā, (..) jāsakārto tos vārdus, lai viņa saprastu. (..) Es saku: “Sakiet, lūdzu, vai jums ir krāsa, ar ko nokrāsot audumu?” Nu es dikti skaidri izteicos, man liekas, a viņa: “Dzeltena?” (..) Es saku: “*Покажите, пожалуйста!*” [“Parādiet, lūdzu!”]. Viņa nabags no plaukta noceļ 2 litri eļļas krāsu. Nu, ko teikt? Lamāties tāpēc, ka viņa nemāk latviski, tāpēc ka viņa negribēja, varēja mācīties? Tad viņa nosarka. Es saku: “*Ой, извините, я могу и по-русски (..) вам объяснить, но я думала, что должны понимать.*” [“Piedodiet, es varu arī krieviski jums izskaidrot, bet es domāju, ka jāsaprot.”] Viņa: “*Ой, прости!*” [“Vai, piedodiet!”]

– Vot, šitā mums te ar krieviem. Es personīgi nedusmojos uz viņiem. Ko uz tautību var dusmoties! Un šito (..), kur mums te tagad taisa to naidu, ka (..) mēs nesadzīvojam ar krieviem, neticiet. Daži ir rupji krievi, un daži ir rupji latvieši. Tā ir. Tā ir tikai politika, tie taisa naidu. Krievija (..), bet paši iedzīvotāji (..) sirsnīgi krievi.

– Jā, tā i agrāk bija, un ir latvieši un ir latgalieši sirsnīgi, labi cilvēki, bet ir pa vienam arī tādām šādām. Vienmēr bija un būs, un tāpēc lai neputro mūsu valdības vai tie Krievijas politiķi, žurnālisti, kuri tajos laikrakstos drukā, tādu naidu taisa starp iedzīvotājiem. Nu, es nevaru to saprast.

DUMV

Kad Latgalē pastāvēja drukas aizliegums [1865–1904], vietējie katoļi cienīja tos ebrejus, kuri nelegāli ievada no ārzemēm tur iespīestās lūgšanu grāmatas un citu reliģisku literatūru latgaļu valodā.

Šteimanis J. Latgale. 1939–1959. – Rēzekne: Latgolas Kulturas centra izdevniecība, 2003.

JĒDZIENU SKAIDROJUMS

Kultūra – vēsturiski un sociāli nosacīta, dažādos cilvēka darbības produktos iemiesota cilvēka attieksme pret dabu, sabiedrību un pašam pret sevi, attieksme, kas rosina cilvēku darboties un nodrošina sabiedrībai adaptācijas spējas mainīgajā pasaulē.

Multikulturāla vide – daudzu blakus pastāvošo kultūru (*sk. skaidrojumu*) vide, kurai raksturīgs daudzveidīgs pasaules redzējums.

Etnoss – vēsturiski izveidojusies cilvēku kopība ar savu īpatnēju dzīvesveidu un kultūru.

Mentalitāte – zīmīgas cilvēku rakstura, psiholoģiskās, valodas, tradīciju, attieksmes pret pasauli un citam pret citu īpatnības.

Etnomentalitāte – noteiktai cilvēku kopībai (etnosam) zīmīgas rakstura, psiholoģiskās utt. īpatnības (*sk. mentalitāte*).

Tautība – liela cilvēku grupa, kura apzinās savas izcelsmes kopību (kopības pamati var būt dažādi: valoda, ticība utt.).

Katolicisms, luterānisms, pareizticība – kristīgās konfesijas.

Mozus ticība (jūdaisms) – viena no senākajām pasaules reliģijām, ebreju reliģija.

Vecticībnieki (*staroveri*) – reliģisks grupējums, ko 1667. gadā izslēdza no Krievijas Pareizticīgās baznīcas, jo tas atteicās pieņemt liturģiskās reformas.

Separātisms – tieksme uz atdalīšanos vai noslēgtu grupējuma veidošanu.

Jezuīti – Jēzus biedrība – Romas katoļu baznīcas reliģiskais ordenis, dibināts 1534. gadā.

Konfesija – ticības apliecinājums; reliģiskās ticības virziens ar savu mācību un rituāliem; piederība pie kāda reliģiskās ticības virziena.

LITERATŪRA

1. Acta Latgalica. Zynōtniskie roksti. Dokumenti. Apceris. 1.–12. – Latgolas Pētniecības instituta izdevniecība, 1965.–2002.
2. *Apine I.* Slāvi Latvijā. – R., 1998.
3. *Babris J.* Latgale 1918. un 1919. gadā // 1919. gads Latvijā. – R.: Zinātne, 1969.
4. *Brežgo B.* Latgales XVIII gadsimta otrās puses un XIX gadsimta sākuma kartes // Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – 1951. – Nr. 2.
5. *Dunsdorfs E.* Skaistā Latgale: Latgales vēsturiskās kartes. – Melburna: Kārļa Zariņa fonds, 1991. (Ir Daugavpils universitātes Latgales Pētniecības institūtā.)
6. *Ivanovs A., Šteimanis J.* Latgales vēstures historiogrāfija. – Rēzekne: Latgolas Kulturas centra izdevniecība, 1999.
7. Iekšnacionālie procesi un starpnacionālas saskarsmes kultūrā: [Rēzeknes Augstskolas zinātniskās gadskārtējās konferences materiāli, 1996. gada 24.–25. maijā]. – Rēzekne, 1996.
8. *Jēkabsons Ē.* Latgale vācu okupācijas laikā un pulkveža M. Afanasjeva partizānu nodaļas darbība Latvijā 1918. gadā // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – 1996. – Nr. 1.
9. *Jēkabsons Ē.* Poļu kultūras dzīve Latvijas Republikā (1918–1940) // Poļu kultūra Latvijā // Kultura Polska na Lotwie: Latviešu variants. – R., 1994.

10. *Jēkabsons Ē.* Poļu organizācijas Daugavpilī 20.–30. gados // *Latgale un Daugavpils: Vēsture un kultūra. Rakstu krājums.* – Daugavpils: A.K.A., 1996.
11. *Kaminska R.* Nozīmīgākie monumentāli dekoratīvās glezniecības pieminekļi Latgalē 18.–19. gadsimtā // *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis.* – 1993. – Nr. 2.
12. *Kemps F.* Latgales likteņi – R.: Avots, 1991. [pirmais izdevums 1938. g.]
13. *Kursīte J., Staļeckā A.* Latgale: valoda, literatūra, folklorā. – Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izdevniecība, 2003.
14. Latgale padomju varas 20 gados // *Латгалия за 20 лет Советской власти: Ieteicamas literatūras rādītājs / Daugavpils pilsētas Zinātniskā bibliotēka.* – Daugavpils, 1960.
15. Latgales etnogrāfijas bibliogrāfija / Sak. A. Ģermanis un Z. Sakare // *Arheoloģija un etnogrāfija. Rakstu krāj.* – R.: Zinātne, 1973. – X laid.
16. Latgales fakti un dati / Red. H. Soms. – [B. v.]: Latgales Pētniecības institūta Informācijas centra izdevums, 1995.–1998.
17. Latgales vēstures mācību programma, pamatfakti, avoti un literatūra / Sast. H. Soms, Latgales Pētniecības institūts. – Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izdevniecība, 1992.
18. Latgaliešu literatūras vēsture: Programma / Sast. A. Stikāne, V. Valeinis. – R.: Latvijas Universitāte, 1994.
19. *Mežgailis Ā., Trostina V., Katkovska I.* Latgales iedzīvotāji: demogrāfiskās pārvērtības 57 gadu laikā (1935.–1991.) // *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis.* – 1992. – Nr. 2 (535).
20. *Petere I.* Daugavpils novada krucifiksi. – Daugavpils: Latgolas Pētniecības institūta izdevniecība, 1998.
21. *Puisāns T.* Latgale. Vēsturiskās skices. – Toronto, 1988. (ir DU Latgales PI)
22. *Puisāns T.* Vēstures mozaika. – Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izdevniecība, 1997.
23. *Slava M.* Zemnieku apģērbs Latgalē (18. gs. beigās – 20. gs.) // *Arheoloģija un etnogrāfija. Rakstu krāj.* – R.: Zinātne, 1973. – X laid.
24. *Sozaņskis J.* Senās poļu rezidences Latgalē un Kurzemē // *Poļu kultūra Latvijā // Kultura Polska na Lotwie: Latviešu variants.* – R., 1994.
25. *Strods H.* Latgales iedzīvotāju etniskais sastāvs 1772.–1959.g. – R.: Latvijas Valsts universitāte, 1989.
26. *Vējāns A.* Latgales rakstu gaisma: sejās, grāmatās un preses slejās, esejās. – [B. v.]: Sprīdītis, 1996.
27. *Zavarina A.* Latgales krievu tautības iedzīvotāju materiālā kultūra XIX gs. otrajā pusē un XX gs. sākumā. (Mājoklis. Apģērbs. Ēdiens) // *Arheoloģija un etnogrāfija. Rakstu krāj.* – R.: Zinātne, 1968. – VIII laid.
28. *Zeile P.* Francis Trasuns – politiķis un valstsvīrs // *Trasuns F. Dzīve un darbi.* – Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izdevniecība, 1998. – III sēj.
29. *Zeile P.* Latgales kultūras vēsture: Programma – konspekts. – Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izdevniecība, 1996.
30. *Zeile P.* Latgales pirmā atmoda. – R., 1994.
31. *Zilgalvis J.* Muižu arhitektūra Latgalē 19. gs. otrajā pusē – 20. gs. sākumā // *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis.* – 1991. – Nr. 3 (524).

LITERATŪRA SKOLĒNIEM

1. *Kemps F.* Latgales likteņi. – R.: Avots, 1991.
2. *Puisāns T.* Latgale. Vēstures skices. – Toronto, 1988.
3. *Zeile P.* Ai, māte Latgalē. – R., 2001.
4. *Klīdzējs J.* Cilvēkbērns [jebkurš izdevums].
5. *Buinickis K.* Priestera Jordāna atmiņas. – Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izdevniecība, 2003.
6. *Азан В., Барковская Г., Гуков Г.* Здесь, в краю озер. – Даугавпилс – Рига, 1975.

